

Εμείς και ο ιβηροαμερικανικός κόσμος

Ιωάννης Α. Μεταξάς
Πρέσβυς ε.τ.

Αφορμή για αυτό το άρθρο μου έδωσε το πρόσφατο λίαν ενδιαφέρον βιβλίο του Γιώργου Πουκαμισά «Το Γεωπολιτισμικό Ανάπτυγμα των Ελλήνων». Η γνώση της ελληνικής ιστορίας και του αποτυπώματός της στο κόσμο είναι σημαντική, κυρίως για τις νεώτερες γενιές των Ελληνίδων και των Ελλήνων, που συχνά απομακρύνονται από την εξερεύνηση του παρελθόντος, σε μία προσπάθεια να κατακτήσουν τη σημερινή γνώση, αλλά και την μελλοντική. Η ιστορία, όμως, μας επιβάλλει να γνωρίζουμε ότι τα σύνορα του σημερινού ελληνικού κράτους δεν αντιστοιχούν προς τη διαχρονική ακτινοβολία του ελληνικού πνεύματος, όχι μόνο προς ανατολάς αλλά και προς δυσμάς.

Φθάνοντας στο κεφάλαιο «Πολιτισμικές συγγένειες» αυτού του βιβλίου, διαπίστωσα ότι ο ιβηροαμερικανικός κόσμος δεν τράβηξε την ιδιαίτερη προσοχή του συγγραφέα, ίσως διότι η σχέση του με τον νεώτερο Ελληνισμό δεν ήταν πάντοτε εμφανής. Παρά ταύτα, οι δύο κύριες γλώσσες του - τα ισπανικά και τα πορτογαλικά - καίτοι λατινογενείς, είναι γεμάτες από ελληνικές και ελληνοπρεπείς λέξεις. Και μάλιστα, όχι μόνο στα μαθηματικά και στην ιατρική. Πως άραγε συνέβη αυτό το θαύμα; Και ποιά είναι η, σημαντική κατά τη γνώμη μου, φυλετική σχέση όλων των ιβηροαμερικανικών λαών - συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Λατινικής Αμερικής - με τον ελληνικό λαό; Αυτό το άρθρο δεν μπορεί να δώσει όλες τις ιστορικές απαντήσεις, όταν μάλιστα τόσο εμείς όσο και οι ιβηροαμερικανικοί λαοί δεν έχουμε αρκετά εμβαθύνει σε αυτά που μας ενώνουν από την απώτερη Αρχαιότητα. Ένα πράγμα, όμως, είναι βέβαιο: όποτε οι σημερινοί Έλληνες έρχονται σε επαφή με πολίτες των κρατών της Ιβηροαμερικής, δημιουργείται αμέσως ένα αυθόρμητο κλίμα ανθρωπίνης οικειότητας, ζεστασιάς και επικοινωνίας μεταξύ τους. Αναμφίβολα αυτό το φαινόμενο δεν είναι τυχαίο, αλλά για να ερμηνευθεί απαιτείται η βαθειά γνώση των ιστοριών όλων αυτών των λαών, συμπεριλαμβανομένης και αυτής του ελληνικού λαού και μάλιστα της αρχαίας και της μεσαιωνικής ιστορίας, που σήμερα έχουμε ξεχάσει ή δεν θέλουμε να θυμόμαστε. Κάποια ψήγματα αυτής της ιστορίας επιχειρώ, με αυτό το άρθρο, να θυμίσω στο σημερινό αναγνώστη.

Το εθνόσημο που κοσμεί τη σημαία της Ισπανίας συμπεριλαμβάνει τις δύο Ηράκλειες Στήλες. Αυτές φέρουν ένα γιγάντιο ισπανικό ιστορικό βάθος, που επίσης χάνεται στα όρια της ελληνικής μυθολογίας και αναφέρεται στο πέρασμα του Ηρακλή από τις δύο ακτές του στενού του Γιβραλτάρ.

Η Λισσαβώνα, κατά τη παράδοση, κτίστηκε από τον Οδυσσέα, ο οποίος φέρεται να έφθασε έως τον Ατλαντικό Ωκεανό.

Ο ελληνικός αποικισμός των μεσογειακών ακτών της Ισπανίας ξεκίνησε από τους ξεχασμένους σήμερα Έλληνες Μυκηναίους και συνεχίστηκε κατά τους κλασσικούς

χρόνους της Αρχαιότητας. Κάποιοι θεωρούν ότι οι σημερινοί Βάσκοι είναι οι απόγονοι εκείνων των Μυκηναίων, οι οποίοι προχώρησαν αρκετά προς το εσωτερικό της Ιβηρικής χερσονήσου και αποκόπηκαν από τον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Δεν δύναμαι να υποστηρίξω κατά πόσο είναι ορθή αυτή τη θεωρία, αλλά πιστεύω ότι οι σύγχρονες επιστημονικές μέθοδοι της ιστορικής έρευνας, μέσω της ανάλυσης των DNA, μπορούν να αξιοποιηθούν για να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν αυτό τον ισχυρισμό.

Ουδείς μπορεί να διαγράψει από την ιστορία τη κορυφαία παρουσία του μεγάλου Κρητικού El Greco στην ισπανική και παγκόσμια ζωγραφική, ή την ηρωική συμμετοχή του κορυφαίου Ισπανού συγγραφέα Miguel de Cervantes στη Ναυμαχία της Ναυπάκτου, το 1571.

Έλληνες συμμετείχαν στις εκστρατείες των Ισπανών conquistadores στη Νότια Αμερική. Ακόμα και στα πληρώματα του Πορτογάλου Φερδινάνδου Μαγγελάνου συμμετείχαν Έλληνες ναυτικοί. Πέντε από τους δεκαοχτώ ναυτικούς που κατόρθωσαν να κάνουν για πρώτη φορά το γύρο του κόσμου και έφθασαν στην Ισπανία με το τελευταίο πλοίο της αποστολής του Μαγγελάνου ήταν Έλληνες, καταγόμενοι από μία Ελλάδα που τότε δεν υπήρχε.

Κατά το 19ο αιώνα συνέβη κάτι που δεν του έχουμε δώσει τη δέουσα προσοχή. Άραβες υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, διωκόμενοι κυρίως λόγω του χριστιανικού τους θρησκεύματος, βρήκαν καταφύγιο στις λατινοαμερικανικές χώρες, οι οποίες τους δέχθηκαν φιλόξενα και, λόγω της προέλευσής τους, τους αποκάλεσαν συλλήβδην Turcos. Δεν ήταν βέβαια Χριστιανοί Τούρκοι - διότι αυτοί ουδέποτε θα διώκονταν - ούτε Εβραίοι. Ήταν επισήμως Άραβες. Κάποιοι βεβαίως ήταν μουσουλμάνοι, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς, ανεξαρτήτως θρησκεύματος, ήταν στην πραγματικότητα οι απόγονοι των εξελληνισμένων και εκχριστιανισθέντων λαών της καθ' ημάς ελληνιστικής Ανατολής. Ακόμα και σήμερα, ως γνωστό αρκετοί μουσουλμάνοι του γεωγραφικού χώρου όπου τώρα ευρίσκονται η Τουρκία, η Συρία, το Ιράκ, ο Λίβανος, η Ιορδανία και το Ισραήλ είναι απόγονοι εκείνων των εξελληνισμένων και εκχριστιανισθέντων λαών. Οι Turcos ήταν, συνεπώς, ως επί το πλείστον πιστοί των πρεσβυγενών Πατριαρχείων της Αντιοχείας και των Ιεροσολύμων, των λοιπών συριακών εκκλησιών και των Μαρωνιτών, τους οποίους πολλοί Έλληνες θεωρούν σήμερα αδελφούς μας. Αυτοί οι άνθρωποι και οι απόγονοί τους συνιστούν σήμερα μία αόρατη αλλά υπαρκτή «γέφυρα» μεταξύ του Ελληνισμού και του ιβηροαμερικανικού κόσμου.

Φθάνοντας στον 20ο αιώνα, η Ελλάδα κατέστη σύμμαχος πρώτα με τη Πορτογαλία και ύστερα με την Ισπανία στο πλαίσιο του NATO, ενώ υποδέχθηκε τις δύο αυτές χώρες ως εταίρους κατά την ένταξή τους στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες, νυν Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτές οι κορυφαίες ιστορικές εξελίξεις δεν μπορούν να αγνοούνται ελαφρά τη καρδιά, όπως κάποιοι υποθέτουν, αξιολογώντας κάποιες επιμέρους συμπεριφορές των δύο ιβηρικών αυτών χωρών.

Υφίσταται, συνεπώς, μία στερεή βάση για ένα διαρκή και γόνιμο διάλογο μεταξύ του Ελληνισμού και του ιβηροαμερικανικού σύμπαντος, ο οποίος μπορεί να εδράζεται στη προαναφερθείσα αρχέγονη σχέση που μας ενώνει. Στο χέρι μας είναι να συνεχίσουμε να συμπορευόμαστε με αυτούς τους φιλικούς λαούς, ανεξάρτητα από τις όποιες συγκυρίες του δικού μας γεωγραφικού περιγύρου.